

ocenil, da se je le preveč zanesel na svoj položaj na Osankarici, da se je zakopal v zemljanke, ki ga v kritičnem trenutku niso mogle rešiti; zakaj je bil tako rekoč brez moči proti mrežam nemške obveščevalne službe, ki je svoje niti okoli njega vedno bolj zapletala; zakaj ni svojih sil uporabil za preboj skozi nemške obrobe in tako dalje. In naposled se človeku vsiljuje še mnenje, da bi do tragične usode morda ne prišlo, ali vsaj ne v takem obsegu, če bi se v kritičnih trenutkih mudil v bataljonu Stane in prevzel poveljstvo v akciji za rešitev bataljona. To so vprašanja, morda samo misli, ki se porajajo prav zaradi tragične usode bataljona. Morda nanje ne bo nikoli mogoč odgovor. Toda zastavljajo si jih kljub vsemu vsi, ki jih še po dvajsetih letih boli nesrečna usoda junaškega Pohorskega bataljona.

France Škerl

Edvard Kocbek, »Slovensko poslanstvo«. Dnevnik s poti v Jajce 1943. Dokumentarni risbe izdelal Božidar Jakac. Celje. MD. Strani 215.

Precej daleč je že čas, ko je izdal E. Kocbek pod naslovom »Tovarišija« prvi del svojih dnevniških zapiskov iz dobe narodnoosvobodilnega boja. V »Zgodovinskem časopisu« 1950 sem pokazal, kako dragocen vir za zgodovino te dobe more biti njegova knjiga ne glede na način obdelave, to je na komponente, ki jih je združil v svojem pripovedovanju. Nedvomno so zgodovinarji željno pričakovali nadaljevanja teh zapiskov. Razen dveh odlomkov, ki sta se nanašala na potovanje slovenske delegacije na drugo zasedanje AVNOJ v Jajcu, nadaljevanja ni bilo. Šele v 11. in 12. številki »Naše sodobnosti« v letu 1961 je objavil pod naslovom »Druga pomlad« nekaj odlomkov iz drugega dela partizanskega dnevnika. Leto nato je v 25. številki »Perspektiv« (L. III/1926-63, str. 441-479) objavil nov odlomek svojih spominov pod naslovom »Pričevanje«. Odlomki v »Naši sodobnosti« se nanašajo na čas od 3. maja do 25. julija 1943, v »Perspektivah« pa na čas od 19. maja do 12. oktobra 1943. Na videz obojni odlomki časovno sovpadajo, dejansko pa ne. V vsaki reviji je objavil le zapise za nekatere dneve, tako da se zapiski v obeh revijah med seboj lepo vključujejo v eno celoto, ki pa sicer še ni popolna, ker nekateri dnevi še manjkajo. Na to celoto se lepo navezuje dnevnik »Slovensko poslanstvo«, ki zajema čas od 21. oktobra do 2. decembra 1943. Vse tri objave nam sedaj kljub nekaterim manjkajočim dnevom prikazujejo večji del leta 1943, kakor ga je doživljal, sprejemal in po svoje pomagal oblikovati avtor »Tovarišije«.

Težišče pozornosti želim na tem mestu posvetiti »tretji« objavi Kocbekovih spominov, to je knjigi »Slovensko poslanstvo«, ker je od vseh navedenih delov formalno in vsebinsko najbolj zaključena celota. V začetku, to je pri zapiskih od 21. oktobra do 28. novembra, prikazuje avtor čas velike nemške ofenzive na osvobojeno ozemlje na Dolenjskem, kakršno je nastalo po okupaciji Italije, zlasti pa bivanje v bunkerju na Rogu, šele potem sledi priprava na odhod in potovanje na drugo zasedanje AVNOJ v Jajcu ter zasedanje samo. Moram reči takoj, da Kocbekova knjiga »Slovensko poslanstvo« kaže vse tiste značilnosti avtorjevega pisanja, kakor jih je pokazal že pri »Tovarišiji«. Zato mislim, da mi ni treba ponovno opozoriti na tri temeljne komponente, ki se očitujejo na vsaki strani Kocbekove knjige, namreč: zgodovinsko-dokumentarno, doživljajsko-umetniško in miselno-ideološko, ter v kakšnem medsebojnem razmerju si sledijo. Prav tako ne mislim ponovno opozoriti na pomembnost, ki jo ima Kocbekova knjiga tudi kot vir za zgodovino narodnoosvobodilnega boja na Slovenskem oziroma Slovencev sploh. Prav tako mislim, da je odveč ponovno omeniti, da je znal biti Kocbek tudi kritičen pri opazovanju zgodovinskih dogodkov. V potrdilo ugotovitev, ki sem jih zapisal ob »Tovarišiji«, bi lahko iz knjige »Slovensko poslanstvo« dodal še nove avtorjeve sodbe, ki bi dokazno moč prvih ugotovitev le še povečale. Morda bi ne bilo napačno, če bi vendarle opozoril na Kocbekovo spremljanje nemške oktobrske ofenzive leta 1943, na njegove zapiske o njenem poteku, na kritično stališče »izvršnikov« do moči partizanskih enot, zlasti še do poročil, ki jim jih je o operacijah dostavljaj glavni štab.

Med »Tovarišiji« in »Slovenskim poslanstvom« je velika razlika zlasti v tem, da se Kocbek v drugi knjigi pravzaprav ne ukvarja več z medkupinskim razmerjem v Osvobodilni fronti, ker je bilo urejeno z dolomitsko izjavo, prav tako pa ne kaj več z razkrivanjem klerikalizma in belogardizma oziroma domobranstva, ki je pod tem imenom tedaj komaj nastalo. Za nobenega od teh problemov ni bil časovni okvir dovolj primeren, še manj pa prostor, v katerem se je avtor v tem času gibal. Na

mesto njih so v osprednje stopili drugi elementi, predvsem urejevanje razmerja Slovencev do nove Jugoslavije.

Za Kocbekovo prikazovanje tedanjega zgodovinskega dogajanja, pa naj že gre za katerokoli komponento, je v drugi knjigi morda bolj kakor v prvi značilno, da avtor doživljanje sodobnosti prepleta s svojimi in svojih tovarišev reminiscencami na pretekli čas, za čas med obema vojnama ali pa še na starejšo dobo. Reminiscence imajo večkrat značaj subjektivnih impresij. Pravzaprav sem se pri Kocbekovi drugi knjigi bolj kakor kdajkoli pri prvi spraševal, v kakšnem razmerju sta si pri prikazovanju konkretnih ljudi, dogodkov in tedanjega položaja sploh stvarnost in Kocbekovo subjektivistično obarvanje te stvarnosti.

V Kocbekovem prikazovanju ljudi je, kaj hitro mogoče opaziti, da so dialogi z ljudmi pisani v Kocbekovem stilu. Pripovedovalcem polaga na jezik izraze, ki so značilni za njegov stil, v praktičnem življenju jih pa niso uporabljali, zlasti ne v preprostem pogovoru. Tako npr. ne verjamem v pripovedovanje aktivista (Tineta Korena?), v odlomku »Druge pomladi«, pod datumom 6. maja (1943) v »Naši sodobnosti«. Aktivisti niso pripovedovali tako o svojih doživetjih. Prav tako ne verjamem v razgovore s Slavko (Beceletovo) na strani 34 »Slovenskega poslanstva«. O tej Slavki Kocbek večkrat govori v svojem dnevniku, v odlomku »Druge pomladi« v »Naši sodobnosti« 1961, št. 11, pod datumom 20. julija 1943 jo prikaže takole: »Obsedeli smo v temi in se veselili Slavke, ki je bila nocoj čudno vesela in je venomer uporabljala pomanjševalne izraze, sapica, potka, večerjica, miškica. Ni ji bilo dovolj, da je nožu rekla nožek, morala mu je reči nožiček« (str. 1073). Ker sem Slavko poznal, moram reči, da je z navedenimi besedami dobro zadel stil Slavkinega izražanja. Toda na strani 34 »Slovenskega poslanstva« jo prikazuje drugače. Ko ji je svetoval, naj spi, da bo kaj prisanjala, mu je Slavka po Kocbeku odgovorila: »Rajši budna blodim«. Mnenja sem, da Slavka tako ni govorila, da Kocbekov dialog v tem primeru ne ustreza, ker pač ne ustreza stilu Slavkinega izražanja, da je torej ta dialog tak, kakršen je, plod fantazije. Kocbek je še na več mestih zapisal razne dialoge. Večkrat so polni simpatične duhovitosti. Toda ali so bili vselej resnično taki? Ne verjamem.

Zakaj sem navedel gornje primere in pri njih zdvomil glede historične vernosti? Navedeni primeri sami po sebi gotovo niso važni, še manj pa odločilni za prikaz zgodovine našega narodnoosvobodilnega boja. Toda pri Kocbekovem dnevniku sem si tako kakor pri mnogih drugih memoarskih sestavkih stavil vprašanje, koliko so primarno dokumentirani.

Dokler obstoji o nekem dogodku ali tudi o procesu ena sama varianta, je na tako vprašanje težko odgovoriti. Drugače je s tem vprašanjem, če se pojavi več variant. Pri tem pa ne mislim na različne avtorje, ki opisujejo dogodke vsak po svoje, ker je razumljivo, da jih opazujejo, sprejemajo in doživljajo vsak po svoje. V mislih imam variante pri enem in istem avtorju. Take variante vzbujajo opravičeno vprašanje, katero besedilo je historično primarno. Vnaprej moram omeniti, da knjiga »Slovensko poslanstvo« v celoti ni edina verzija prikazovanja dogodkov, ki so predmet zanimanja v navedeni knjigi. Odlomke iz tega dela dnevnika je Kocbek objavil že prej. V »Spominih na partizanska leta« v letu 1950 je na straneh 141–175 objavil prispevek »Pot v Jajce«, ki mu je dal podnaslov »Odlomek iz partizanskega dnevnika«. Odlomek se v celoti nanaša na novembrske dni in to: 8., 9., 11., 18., 19., 28. in 29. Krajši prispevek je naslednje leto objavil v Tovarišu (26. 11. 1951, št. 33) pod naslovom »S poti v Jajce« in s podnaslovom »Zapiski iz dnevnika«. Prikazani so novembrski dnevi 21., 23., 25. in 28. Oba prispevka se med seboj dopolnjujeta. Vsi navedeni dnevi so ponovno prikazani v knjigi »Slovensko poslanstvo«. Moremo jih med seboj primerjati. In kaj vidimo v tem primeru? Med seboj se ne ujemajo, oziroma se ujemajo le delno, delno se pa razhajajo. Prikazane so v njih stvari, ki v eni varianti so, v drugi jih pa ni, ali pa obratno; mnoge so pa v posameznih variantah sploh drugače obdelane. Da bo problem nazornejši, naj navedem nekaj konkretnih primerov iz Kocbekovih dnevniških zapiskov.

Prvi primer:

9. november

Prenehalo je snežiti, oblaki so se malce privzdignili, zastrtost se je razkadila, baraka se je razživela, vse je postalo samo ob sebi razumljivo, nobeden med nami se ni več obotavljal. Založili smo se in se oprtali, kakor že tolikokrat v preteklem poldrugem letu, in se poslovili. Brecelj, Fajfar, Jakac, Jeras, Lubej, Rus, Vavpotič, Vidmar in jaz smo se uredili v vrsto slovesno in sramežljivo, kakor da gremo na nabor. Danica, Slavka in Tajda so ostale na pragu in nas ginljivo odpravljale. Kristina se je poslavljalna od Svetka, Tatjana pa je Jakcu, ki danes goduje, dala šopek jesenskega listja; v rokah je imela majhno filmsko kamero in jo zavrtela, da bi posnela naš odhod. Ko smo se za lučaj oddaljili, smo se poslovilne zadrege rešili, dekletom smo poslali nekaj krepkih kep, potem pa smo se začeli udirati v sveži in globoki sneg.

(Slovensko poslanstvo, str. 78.)

Drugi primer:

11. november

V sobo je prikrevsal postaren človek, gospodarjev oče, molčec in razbrazdan. Včeraj je Sinji vrh doživel preplah, nemški tank od onstran Kolpe je poslal nekaj topovskih strelav vanj, to smo zvedeli šele zdaj, zato so ljudje mračni. Govorili smo o dogodku in jih pomirjali. Starec pa je zamahnil z roko, kakor da ve za večjo in neizprosnejšo resnico: »Živali se pripravljajo na zimsko spanje, človek pa na novo divjanje.«

(Slovensko poslanstvo, str. 84—85.)

Tretji primer:

12. november

Stopicali smo po tenki skorji snega in si s hitro hojo preganjali otrplost, ki se je naglo lotevala udov. Ko je prišla vrsta na mojo skupino, sem s spremenjenim glasom parafraziral Aškerca:

»Molčita že polje in log
tam onkraj ustaških ostrog
po krutem divjanju počiva.
Zaviti v plašč temne noči
ogledat poslani smo mi,
kod naš se prijatelj odkriva...«

(Slovensko poslanstvo, str. 87.)

9. november

Snežiti je prenehalo, zastrtost se je dvignila, založili smo se in se oprtali, kakor že tolikokrat v preteklem poldrugem letu. Major Jones nam je stisnil roke s svojimi šapami, Kristina, Danica, Slavka in Tajda so se poslovile od nas, kakor da gremo na nabor. Najteže je bilo slovo med Tatjano in Doretom. Ko smo se za lučaj oddaljili od barake smo ostalim pred barako poslali še nekaj snežnih kep, nato pa smo začeli vdirati se v sneg.

(Spomini na partizanska leta, str. 148.)

11. november

V hišo je prišel stari gospodar, molčec in zaskrbljen. Včeraj je Sinji vrh doživel nekaj topovskih strelav iz nemškega tanka onstran Kolpe. Ko se je Vidmar prebudil in zagledal gospodarja pri peči, ga je pozdravil: »Kako je kaj, oče?« Gospodar ga je pogledal izpod očal in počasi dejal: »kuge, lakote, vojske in mlade žene, varuj nas, o Gospod!« Ta blagi izrek nam je prebudil dobro voljo.

(Spomini na partizanska leta, str. 151.)

12. november

Stopicali smo po tenki skorji snega in si s hitro hojo preganjali ledene občutke. Prevoz je bil težak, le počasi smo prehajali s slovenske na hrvaško stran. Toda spretni brodniki so znali vsakokrat preveslati deročo strugo in nevarne rokave. Ko sem stal v čolnu in je voda temno klokotala, je nekdo s spremenjenim glasom parafraziral Aškerca: »Molčita že polje in log / tam onkraj hrvaški ostrog / v neskrbnem že spanju počiva. / Zaviti v plašč temne noči / ogledat poslani smo mi, / kod zdaj naš sovražnik se skriva...«

(Spomini na partizanska leta, str. 152.)

Četrty primer:

23. november

Dolgo sem sedel brez besed, nazadnje sem se zazrl v človeka, ki je dejal počasi in zamišljeno. »Partizani so naša edina rešitev, edino oni bodo izmirili ljudi in jih osvobodili nasilja.« Kakšno izredno poslanstvo! Kakšna množina pristopov in zavez prinaša! Blažena zavest me je prevzela, vedel sem: tu, na jugu je še lepše biti partizan kakor pri nas doma.

(Slovensko poslanstvo, str. 160.)

23. november

Dolgo sem sedel na starem zidu in pre-mišljeval. Vstal sem, ko sem v daljavi zaslišal topovsko grmenje.

(Tovariš 1951, str. 527.)

Peti primer:

25. november

Iz Jajca nam sporočajo, da še vedno čakajo na druge delegacije, ki se ponekod težko prebijajo; iz varnostnih raz-logov je bolje, da do njihovega prihoda počakamo tu, kjer smo; vendar je tudi tukajšnja konspiracija slaba, kajti prvi otroci, ki smo jih včeraj srečali na ulici, so vzklikali »Eto viječnika, idu k Titu u Jajce!«

(Slovensko poslanstvo, str. 166.)

25. november

Zaupno so nam povedali, da bomo za-sedali v Jajcu, ki leži severno od Livna, toda poziva, naj pridemo, še vedno ni.

(Tovariš 1951, str. 527.)

Šesti primer:

26. november

Tovariši pravijo, da so v proletarski brigadi odkrili tudi Slovence in se dalje časa pogovarjali z njimi, fantje so iz Trbovelj in gorenjskega Tržiča.

(Slovensko poslanstvo, str. 169.)

25. november

V trinajsti proletarski brigadi, ki ji po-veljuje postavni Žeželj, smo tega dne odkrili Slovence iz Trbovelj in Tržiča.

(Tovariš 1951, str. 527.)

Sedmi primer:

28. november

Udarec nas je prizadel s posebnim ne-mirom, saj že ves čas, kar smo v Livnem, čutimo, kako je naša konspiracija smeš-no nezadostna. Sovražnik zlahka zve vse, kar bi rad zvedel, saj je že ulica obve-ščena o stvareh, ki bi morale ostati stro-go zaupne. Danes so nam domači akti-visti razodeli, da so oblasti pred dnevi odkrile v Livnem skrivno radijsko po-stajo. Vse kaže, da mora delovati vsaj še ena, kajti o tem, da je sovražnik proti obveščen o vsem, priča tudi dejstvo, da je sovražnik včeraj bombardiral Jajce. Obakrat, danes in včeraj, so letala pri-letela iz Banja Luke.

(Slovensko poslanstvo, str. 173.)

28. november

Ob tem dogodku smo še bolj spoznali zapleteno politično stvarnost v Livnu. Nesreča na Glamočkem polju se ni mogla zgoditi brez izdajstva. Zvedeli smo tudi, da so oblasti pred dnevi odkrile v mestu tajno ustaško radijsko postajo. Vse kaže, da mora biti v njem še ena, kajti o tem, da so Nemci dobro obveščeni o našem življenju, govori tudi novica, da je bilo včeraj Jajce bombardirano. Obakrat, da-nes in včeraj, so sovražni avioni prileteli iz Banja Luke.

(Tovariš 1951, str. 527.)

28. november

Pravkar je prišel kurir iz Jajca in nam prinesel novico, da so priprave za zasedanje končane in da naj takoj odpotujemo, češ da nas pričakujejo še to noč. Spogledali smo se in vstali. Srce mi je začelo močno biti.

(Slovensko poslanstvo, str. 176.)

28. november

Pravkar prihaja iz mesta kurir. Javlja nam, da je prišel iz Jajca poziv, naj takoj odpotujemo in pridemo. Spogledali smo se. Srce mi je začelo močneje biti.

(Spomini na partizanska leta, str. 173.)

Navedeni primeri kažejo različne variante istega avtorja v prikazovanju procesa, ki ga je sam doživljal tako intenzivno. Očividno je, da gre za močne posege v primarno besedilo in ob različnem času. Pravzaprav je najtežje vprašanje, katero besedilo od objavljenih variant je sploh primarno oziroma katero je najbližje originalnemu besedilu. Ze samo dejstvo, da so ljudje, o katerih avtor govori, ponekod označeni z ilegalnimi imeni, zlasti v »Spominih na partizanska leta«, drugod, zlasti v samostojni knjigi »Slovensko poslanstvo« pa s pravimi imeni, govori za popravljane originalnega besedila. O objavljenih variantah bi bilo mogoče reči, da je najbližje originalnemu besedilu verjetno pač tisto, kar se v vseh variantah ujema, vse drugo pa je vsaj delno lahko problematično. Za ugotavljanje primarnosti besedila bi bilo zelo poučno, da bi bil Kocbek objavil kak faksimile originala, kakor je to storil npr. Dedijer pri svojem dnevniku.

V zvezi z variantami Kocbekovega dnevnika se odpirajo za zgodovinarja važni problemi. Pri tem ne gre za avtorjevo pravico, ali sme svoje delo, ki je nastalo v dobi narodnoosvobodilnega boja, popraviti ali prirediti za trenutne potrebe, pa naj bodo resnične ali umišljene. Kot avtor gotovo ima to pravico. Toda dnevnik ne izraža samo avtorjevega gledanja na tedanji proces, v katerem je avtor sproti zapisoval dogodke in svoje misli ter spoznanja, ki so se mu porajali vzporedno s procesom. Dnevnik je hočeš nočeš tudi dokument časa, v katerem je nastajal in nastal. V tem primeru je njegov avtor drugače zavezan tistemu času — da uporabim Kocbekov način izražanja — kakor bi bil, če bi tega časa ne bilo. Spoštovanje do zgodovine, ki mu je dala priložnost za pisanje takega dela, zahteva, da delo ostane za vedno tako, kakršno je bilo v trenutku nastanka. Dnevnik more ostati dokumentaren samo, če se ohrani v originalni obliki, da ne prikazuje samo suhih dogodkov takratne dobe, temveč tudi takratne misli, takratna spoznanja, pa tudi takratne zmote in napake. Pri takem dnevniku ne gre za patino njegove starosti ali celo zastarelosti, temveč za izraz pristnosti in neposredne originalnosti, skratka, za njegovo dokumentarnost. Zgodovinarji morejo zato želeti samo eno, da bi Kocbek objavljal svoj dnevnik ali dnevniške zapiske, kakor jih že hoče imenovati, samo v primarni dokumentarnosti, to se pravi, kakor je gledal na zgodovinsko dogajanje takrat, ga motril in ocenjeval takrat. Nič ne de, če so bili ti akti prežeti s subjektivnim občutjem. Vsak mislec po svoje izraža svoj odnos do procesa, ki ga je ali ga še doživlja.

Nedvomno zanimivo bi bilo primerjati Kocbekove zapiske, doživetja in spoznanja, ki nam jih posreduje knjiga »Slovensko poslanstvo«, z zapiski doživetij in spomini drugih ljudi o tej dobi. Npr. s sestavki Toneta Fajfarja, še bolj pa morda Božidarja Jakca, ki je svoje spomine na temelju dnevnika, v katerem je zapisoval svoja doživetja na potovanje v Jajce in na zasedanje v Jajcu, objavil v Likovni reviji, št. 7-8. Videli bi veliko razliko v spremljanju in dojemanju tedanjega časa pri vsakem od njih.

Za ilustracijo naj navedem, kako sta Kocbek in Jakac posredovala Titovo šalo, zakaj so Slovenci tovariši, ki jo je izrekel na sprejemu Slovencev v Jajcu. Kocbek je dogodek orisal z naslednjimi besedami: »Beseda je stekla sproščeno z obeh strani. Poslušali smo zastrt zvok njegovih besedi in odgovarjali na šale. Med drugim je dejal: 'Vidi se vam, da ste planinci, vzdržali ste težko pot, ko pa sem videl Jakčev mogočni tovor, sem tudi spoznal, odkod beseda tovariš'...« (Slovensko poslanstvo, str. 178). Precej drugače je šalo posredoval Jakac: »Nato smo krenili vsi skozi tovarniška vrata... do manjšega upravnega poslopja, kjer so tudi naju z Velebitom povabili, naj vstopiva. Ko sem se s svojim nahrbtnikom komaj prerinil skozi vrata, sem zaslišal: 'Sad znam, zašto su Slovenci tovariši — jer toware', je vzkliknil Tito.

Veseli smeh je šinil pred toplo razsvetljeni prostor in v nasprotnem kotu, za visoko s papirji obloženo mizo, sem prvič ugledal osvetljeno pojavo tovariša Tita.« (Likovna revija, št. 7-8 ali Prim. dnevnik 3. 1. 1964, št. 2.)

Kljub pripombam, ki so pisane s stališča zgodovinarjevih pogledov na gradivo, iz katerega rastejo zgodovinska dela kot prikazi določenega zgodovinskega procesa, moramo reči, da Kocbekovo »Slovensko poslanstvo« vendarle predstavlja pomemben prispevek k poznavanju slovenskega narodnoosvobodilnega boja. Variante, kolikor so doslej nastale, se v glavnem bolj nanašajo na podrobnosti zgodovinskega procesa, ki ga knjiga prikazuje, ne pa na splošni tok narodnoosvobodilnega boja, ki ga tudi »Slovensko poslanstvo« prikazuje v resničnem zgodovinskem okviru.

France Škerl

Vojnoistorijski glasnik, 1960—1964. Organ Vojnoistorijskega inštituta. Beograd 1960—1964. Izdaje Vojnoistorijski inštitut Beograd.

»Vojnoistorijski glasnik« je v letih 1960—1964 objavil več razprav, ki obdelujejo tudi probleme, ki se nanašajo na Slovenijo. Delno obdelujejo probleme iz NOB v Sloveniji, delno pa imajo prispevki splošen značaj in se le delno nanašajo tudi na Slovenijo.

V »Vojnoistorijskem glasniku« 1960, št. 3 je podpolkovnik Miroslav Stepančič orisal v razpravi »*Ofanzivna dejstva 7. korpusa u Dolenjskoj maja 1944 godine*« boje 7. korpusa NOV in POS z Nemci za Žužemberk, Trebnje, Mirno peč in Tržišče. Nemci so spočetka sicer nameravali, da bi se znova polastili oblasti nad komunikacijami Ljubljana—Kočevje in Ljubljana—Novo mesto, vendar so enote 7. korpusa pokazale dovolj moči, da so same organizirale ofenzivo proti Nemcem, s katero se jim je posrečilo meseca maja 1944 razbiti Nemce v navedenih krajih in z uspešnimi akcijami zavzeti te kraje. S tem so dosegli nekaj prav lepih uspehov. Bili so toliko pomembnejši, kolikor so si jih priborili v razmerju sil, ki so bile za Nemce mnogo ugodnejše kakor za partizane. Zato so tudi partizanske žrtve bile znatne, pa čeprav so nemške bile še večje.

Slovenskih razmer se deloma dotika polkovnik Dušan Plenča v razpravi »*Nacionalne manjine i jedinice stranih narodnosti u NOR*« (»Vojnoistorijski glasnik« 1960, št. 6, str. 33—48). Toda prav v tem delu je pokazal nepravilno poznavanje slovenskega razvoja in slovenske zgodovine sploh. Avtor ni razlikoval med italijansko aneksijo »ljubljske pokrajine« in nemško »aneksijo« Gorenjske in Štajerske. Popolnoma napačno je gledal na nemške načrte, po katerih so Nemci Slovenijo hoteli regermanizirati, kakor da bi nekoč bila nemška. Avtor ni znal razlikovati med izražanjem nemškega imperializma in stvarno zgodovino slovenskega narodnega ozemlja. Več sreče je imel pri prikazovanju italijanskih enot na slovenski zemlji, čeprav je bil dokaj kratek in nemških enot med slovenskimi partizani ni prikazal.

Podpolkovnik Miroslav Stepančič je obdelal tudi operacije prvih štirih slovenskih brigad (»Toneta Tomšiča«, »Matija Gubca«, »Ivana Cankarja« in »Ljuba Šercerja«) v drugi polovici marca 1943 v razpravi »*Dejstva prve četiri slovenačke brigade u drugoj polovini marta 1944 godine*« (»Vojnoistorijski glasnik« 1961, št. 1-2, str. 104—126). Najprej oriše operacije proti belogardističnim postojankam v Suhi krajini, ki so jim krepko pomagali Italijani, zlasti črne srajce in enote »XXI. april«. Avtor prikazuje boje okoli Ambrusa, Korinja, Hočevja, nato Plešivice, okoli Smuke in Starega Loga, zlasti pa boj na ribniški Veliki gori in strašen poraz Italijanov pri Jelenovem žlebu 26. marca 1943.

Pretežno memoarskega značaja je prispevek Toma Brejca »*Početak i razvitak narodnog ustanka u Gorenjskoj 1941. god.*« (»Vojnoistorijski glasnik« 1961, št. 4, str. 154—169). V njem kot eden izmed organizatorjev slovenskega partizanstva prikazuje začetke uporniške dejavnosti na Gorenjskem, kako se je centralni komite KPS pripravljaj na oboroženo vstajo in kako jo je vodil. Na koncu prikazuje tudi, kakšne posebnosti je imelo partizanstvo na Gorenjskem.

Trije prispevki v »Vojnoistorijskem glasniku« za leto 1961 se slovenskega narodnoosvobodilnega boja le delno dotikajo. V razpravi »*O sudovima i sudjenju u narodnooslobodilačkim partizanskim odredima u 1941 godini*« (»Vojnoistorijski glasnik« 1961, št. 6, str. 83—91) se Slovenije dotika predvsem s tem, da opozori na določbe Partizanskega zakona in nato še v odlomku o zaščiti slovenskega naroda, ki ga je SNOO izdal v jeseni 1941.